

Göç Kıskaçında Çocuk: Çocuk Ticareti, Çocuk Göçü ve Çocuk Hakları

Fatime Gül Oktay Atsatan^{1*}

Özet

Bu çalışma, küreselleşmenin etkisiyle artan sınır ötesi göç ve suç süreçleri bağlamında çocuk ticareti, çocuk göçü ve çocuk haklarını ele almaktadır. İnsan ticareti, uluslararası hukukun merkezine yerleştirilen ciddi bir insan hakkı ihlali olarak tanımlanmakta ve özellikle 18 yaş altındaki çocuklar için rıza kavramı geçersiz sayılarak “çocuk ticareti” hukuki olarak net bir biçimde belirlenmiştir. Makale, çocuk göçü ile ticaret arasındaki karmaşık ilişkinin altını çizirken, çocukların göç yolculuklarındaki kırılganlıklarının onları istismara karşı savunmasız hale getirdiğini vurgular. Çocuk ticareti, cinsel sömürü, zorla çalıştırma, evlilik, yasadışı evlat edinme, organ ticareti ve dilencilik gibi çeşitli biçimlerde ortaya çıkmakta; çocukların yaş, cinsiyet, engellilik, ekonomik ve sosyal koşulları gibi faktörler, mağduriyet riskini belirlemektedir. Özellikle ergenlik dönemindeki kız çocukları, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve yoksulluk nedeniyle en savunmasız grubu oluşturmaktadır. Eğitim eksikliği, bakım veren yokluğu, yasal kimliksizliğin yaygınlığı ve silahlı çatışmalar gibi risk faktörleri çocukları ticarete karşı daha savunmasız kılmaktadır. Çocuk ticareti mağdurlarının fiziksel, psikolojik ve sosyosozyal gelişimleri ciddi biçimde zarar görmekte; travma, sağlık sorunları, eğitimden kopma, toplumsal dışlanma ve uzun vadeli ekonomik dezavantajlar gibi çok boyutlu etkiler doğurmaktadır. Bu bağlamda, devletler ve uluslararası kurumlar, çocuk ticareti mağdurlarına yönelik koruma ve destek mekanizmalarını güçlendirmekle yükümlüdür. Palermo Protokolü ve UNHCR rehberleri, çocukların barınma, eğitim, psikososyal destek ve hukuki haklara erişimini güvence altına almayı öngörmektedir. Bu çalışma, çocuk ticareti olgusunun salt bireysel bir suç değil, göç rejimleri, toplumsal yapılar ve çocuk hakları sistemleri ile iç içe geçmiş çok boyutlu bir insan hakları sorunu olduğunu ortaya koymaktadır.

1 Dr. Öğr. Üyesi, Eğirdir Meslek Yüksekokulu, İnsan Kaynakları Yönetimi, fatimeoktay@isparta.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2108-0412.

1. Giriş

Küreselleşmenin 1990'lı yıllarla birlikte ortaya çıkan en temel problemler, ulusal ve uluslararası gündemde giderek daha fazla yer tutan sınır ötesi suçlar ve göç yönetimi sorunları ekseninde şekillenmiştir. Özellikle devletlerin sınır ötesi suçlarla mücadele ve göç akışlarını kontrol etme kapasitelerine yönelik artan endişeler, Kasım 2000'de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından Sınırışan Örgütlü Suçlara Karşı Sözleşme'nin (UN Convention Against Transnational Organized Crime) kabul edilmesine ve bu sözleşmeye eklenen iki kritik protokole yol açmıştır. Bu protokollerden biri "göçmen kaçakçılığına", diğeri ise "özellikle kadınlar ve çocukların insan ticaretinin önlenmesi, bastırılması ve cezalandırılmasına" ilişkin olup, insan ticareti sorununu uluslararası hukukun merkezine yerleştirmiştir (Anderson & O'Connell Davidson, 2006). Bu süreçte insan ticareti, akademik çalışmaların, uluslararası sivil toplum kuruluşlarının ve medyanın odaklandığı, hatta popüler kültürün temel temalarından biri haline gelen, kamuoyunda devasa boyutlarda küresel bir sorun olarak algılanan bir olguya dönüşmüştür (O'Connell Davidson, 2011).

Temel bir insan hakkı ihlali ve çağımızın en büyük toplumsal felaketlerinden biri olarak kabul edilen insan ticareti, tanımı konusunda hâlâ ciddi tartışmalara sahne olmaktadır. Sınırışan Örgütlü Suçlara Karşı Sözleşme'ye ekli Protokol'e göre insan ticareti, tehdit, güç kullanımı, kaçırma, hile, aldatma, kırılgan konumun kötüye kullanımı veya çıkar sağlama yoluyla kişilerin işe alınması, taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınmasını; bu eylemlerin fuhuş, zorla çalıştırma, kölelik ve organ temini gibi sömürü amaçlarıyla gerçekleştirilmesini içermektedir. Kritik bir ayrım olarak, göçmen kaçakçılığında bireyin kendi hareketine tam ve bilinçli onay vermesi gerekirken; insan ticaretinde mağdurun rızası, yukarıda belirtilen yöntemlerin kullanılması durumunda geçersiz sayılmaktadır. Ancak bu tanım, "tehdit" veya "aldatma"nın ne düzeyde olduğu, "kırılganlık" kavramının sınırlarının nerede çizileceği gibi temel unsurlarda belirsizlikler barındırmaktadır (Limoncelli, 2009; MacLean, vd., 2025).

Öte yandan, Birleşmiş Milletler Kadın ve Çocukların İnsan Ticareti Protokolü'ne (2000) göre 18 yaşın altındaki her birey "çocuk" statüsünde olup; bir çocuğun sömürü amacıyla işe alınması, taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması, yukarıda sayılan yöntemlerin varlığı aranmaksızın doğrudan insan ticareti olarak kabul edilmektedir. İşte bu hukuki tanım, çocukları insan ticareti konusunda özel ve korunan bir kategori olarak konumlandırırken; göç, çocuk ticareti ve çocuk hakları arasındaki karmaşık ilişkiyi de açıkça ortaya koymaktadır. Göç süreçlerindeki kırılganlıkların, çocukların istismara karşı korunmasızlığını artıran bir bağlam oluşturduğu;

dolayısıyla çocuk ticaretinin salt bir suç olayı olmanın ötesinde, göç rejimlerinin ve çocuk hakları mekanizmalarının kesişiminde ele alınması gereken çok boyutlu bir sorun olduğu açıktır. Bu çalışma, işte bu kavramsal ve kurumsal zeminden hareketle, göç kıskacındaki çocukların maruz kaldığı ticaret dinamiklerini ve çocuk hakları perspektifinden incelenmesini hedeflemektedir.

2. Çocuk ve Göç

Dünya nüfusunun uluslararası düzeyde göç eden kesiminin son yüzyılda yaklaşık %3 düzeyinde istikrarlı kaldığı gözlemlenmekle birlikte (Buettner, 2022; IOM, 2022), aynı dönemde küresel nüfusun neredeyse dört katına çıkması nedeniyle, yirminci yüzyılın başlarına kıyasla mutlak sayıda çok daha fazla göçmen bulunmaktadır. Çağdaş dünyada sınır ötesi ve iç göç hareketlerini tetikleyen dinamikler çok sayıda ve çeşitlilik arz eder (Castles, de Haas & Miller, 2014). Bazı bağlamlarda bireyler, evlerinin savaş veya doğal afet tarafından yok edilmesi, evden ayrılmak ile kesin ve acil ölüm arasındaki kesin bir ikileme karşı karşıya kalma gibi zorunlu nedenlerle yer değiştirirler (Tedeschi, 2021). Ancak genel olarak göç, çaresiz ve umutsuz bir duruma düşünülmeden ve otomatik olarak gerçekleşen bir reaksiyon değildir; aksine mevcut kaynaklara ve bilgilere dayanarak gerçekleştirilen, yaşam standartlarını ve hayat şanslarını iyileştirmeye yönelik rasyonel bir stratejidir (de Haas, 2018; Carling & Collins, 2018). Buna karşın, küresel ölçekte güvenli ve yasal hareket etme fırsatları uluslararası ve ulusal düzlemde eşitsiz bir biçimde dağıtılmıştır (Mainwaring & Brigden, 2016; Alpes, 2017). Ekonomik ve siyasi ayrıcalıktan yoksun bireyler için göç son derece riskli olabilir ve fiziksel, psikolojik ve hukuki zararlara maruz kalma riskini beraberinde getirir (Donnelly, 2014; Mohan, vd., 2023).). Yine de bu durum, insanların yaşam planlarını sürdürmelerini, istihdam elde etmelerini, aile birleşimini gerçekleştirmelerini ve/veya tıbbi bakımdan kültürel etkinliklere katılma fırsatlarına kadar uzanan eğitim ve diğer yaşam kalitesini artırıcı faydalara erişimlerini sağlamada son derece etkili bir araç olabilmektedir (Dobson, 2009).

Bu son nokta çocuklara yetişkinler kadar geçerlidir ve çocuklar göçü başlatanlar olmasalar da olabilirler. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (CRC) çocukları 18 yaşın altındaki bireyler olarak tanımlar (UN, 1989). Dolayısıyla “çocuk” terimi, kaçınılmaz olarak daha yaşlı bakıcılara tam ve mutlak bağımlılık durumundan, bu bakıcılardan kısmi veya tam bağımsızlık durumuna veya kişinin daha yaşlı veya daha genç bakıma muhtaçlara karşı sorumluluklar edindiği bir konuma kadar geniş bir yelpazeye karşılık gelir (Makuya, 2022). Bebekler ve küçük çocuklar adına yetişkinler (veya bazen daha yaşlı çocuklar), göçün potansiyel faydaları ve riskleri hakkında rasyonel bir hesaplama yaparlar (Bhabha, 2014; Muraszkievicz, 2015; Rahman, 2023).

Daha yaşlı çocuk göçmenler bile göç karar alma sürecine dahil edilmemiş olabilirler (Dobson, 2009). Ancak daha yaşlı çocuklar, özellikle ergenler, aynı zamanda göç hakkında bağımsız kararlar verme kapasitesine de sahiptirler ve böylece kendi göçlerinin aktörü olabilirler (Aloyo & Taran, 2011; Moro, vd., 2021).).

Dolayısıyla çocuk göçünden bahsetmek, göçü kimlerin başlattığı, onu tetikleyen nedenler ve bireysel çocuklar için sonuçları açısından son derece farklılaşmış ve bağlamsal koşullara duyarlı bir olgudan bahsetmek anlamına gelir (Madziva, Mahiya ve Nyoni, 2025). Bundan hareketle, çağdaş dünyadaki çocukların hareketi hakkında anlatılabilecek çok sayıda farklı öykü bulunmaktadır (Huijsmans, 2006). Bazıları kesinlikle doğrudan birer ıstırap ve yoksunluk öyküsüyken (Derluyn & Broekaert, 2005), diğerleri eşit derecede basit mutluluk ve fırsat öyküleridir (Ni Laoire, Carpena-Méndez & Tyrrell, 2010). Diğerleri daha karmaşık olay örgüleri ve daha belirsiz, hatta çelişkili sonlar içerir (Vathi, Duci ve Dhembo, 2016). Anlatılabilecek tüm öyküler arasında ise, son on yılda insan ticaretine maruz kalan çocuğun öyküsü kamuoyu ve politika ilgisinin aslan payını almıştır (O’Connell Davidson, 2011; Andrijasevic, 2007). Ancak bu odaklanma, insan ticaretine maruz kalan çocukların çocuk göçmenler arasında çoğunlukta olduğu gerçeğine dayanmamaktadır (UNODC, 2025; ILO, 2017). Bunun nedeni, medya temsillerinin ve siyasi lobi gruplarının (Gallagher, 2010; Chuang, 2015; Shcherbatiuk, Kuras ve Sokur, 2024) bu konuyu önceliklendirmesi, uluslararası hukukun (UN, 2000) ve siyasetin kırılğan gruplar üzerinden kurgulanması, ile insan ticaretinin göç kontrol rejimlerini meşrulaştıran bir “güvenlik miti” olarak işlev görmesidir (Andrijasevic & Walters, 2010).

3. Çocuk Göçü ve Çocuk Ticareti

2000 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından Sınırışan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi kabul edilmiş ve bu sözleşmeye iki ek protokol dâhil edilmiştir: bunlardan biri göçmen kaçakçılığına, diğeri ise özellikle kadın ve çocukların insan ticaretine konu edilmesine ilişkindir (UNODC, 2024). Bu kapsamda, insan ticareti olgusu devletlerin sınırışan suçları denetleme ve küreselleşen dünyada göçü yönetme kapasitesiyle bağlantılı daha geniş bir çerçevede ele alınmıştır. Göçmen kaçakçılığı ile insan ticareti arasındaki fark, devlet aktörleri açısından o dönemde olduğu gibi bugün de önemini korumaktadır.

İnsan hakları savunucuları, zorla çalıştırma veya kölelik benzeri koşullara sürüklenen tüm göçmenleri, bu duruma nasıl geldiklerinden bağımsız olarak, insan ticareti mağduru olarak görme eğilimindedir (UNODC, 2024).

Buna karşılık, göçü sınırlamak ya da devletlerin göçmenlere yönelik insani sorumluluklarını azaltmak isteyen aktörler, “hak eden” ve “hak etmeyen” mağdurlar arasında bir ayırım yapmaya çalışmaktadır. Bu yaklaşıma göre, insan ticareti mağdurları, sürecin hiçbir aşamasında irade beyanında bulunmamış, tamamen edilgen bireyler olarak tasvir edilirken; “kaçak” ya da “yasadışı” göçmenler kendi eylemleriyle bu duruma sebep olmuş kişiler olarak nitelendirilmektedir (U.S. Immigration and Customs Enforcement, 2017).

ABD İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Yasası (2000) da benzer biçimde “ticarete konu kişiler” ile “ağır biçimde ticarete konu olmuş kişiler” arasında bir ayırım yapar ve yalnızca ikinci gruba özel koruma sağlar (Davis, 2022). Bu yasaya göre “ağır insan ticareti”, zorla çalıştırma veya seks amacı sömürü biçiminde olup zor kullanımı, aldatma veya baskı yoluyla gerçekleştirilen durumları kapsar. Ayrıca, insani yardım desteğinden yararlanmak isteyen mağdurların, yürütülen soruşturma veya kovuşturmada makul ölçüde iş birliği yaptıklarını kanıtlamaları gerekir (Dışişleri Başkanlığı, 2025).

Buna karşın, Birleşmiş Milletler İnsan Ticareti Protokolü, çocuklar söz konusu olduğunda irade, rıza veya özerklik gibi kavramları geçersiz sayar (UNODC, 2024). Eğer çocuklar herhangi bir sömürü amacıyla temin edilmiş ve taşınmışlarsa, bu eylem çocuk ticareti olarak değerlendirilir; çocuğun rızası bu durumu değiştirmez. Bu tanım yalnızca çocukların fuhuşa sürüklenmesi bağlamında ele alındığında sorun yaratmayabilir; ancak Birleşmiş Milletler Protokolü’ne göre “çocuk ticareti” kavramı çok daha geniş bir alanı kapsar.

Bu kapsamda, çocukların şu tür alanlara yönlendirilmesi çocuk ticareti olarak değerlendirilebilir: ev içi hizmetler, restoran ve turizm sektörü, fabrika, maden ve tarım işçiliği, dilencilik, zorla evlendirilme, yasadışı evlat edinme, çocuk askerlik, hırsızlık, uyuşturucu üretimi, kredi kartı veya sosyal yardım dolandırıcılığı, organ ticareti ve fuhuş (Uluslararası Çalışma Örgütü ve Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu, 2020; UNODC, 2022). Son yıllarda dijital platformların yaygınlaşması, çocukların çevrimiçi ortamlarda cinsel sömürüye maruz kalma riskini artırmış, bu durum çocuk ticaretinin yeni bir boyutunu oluşturmuştur (The National Child Traumatic Stress Network, 2023).

Dolayısıyla, “ticarete konu olmuş çocuk” ile üçüncü taraflarca taşınmış veya hareketliliği sağlanmış diğer çocukları birbirinden ayırmak son derece güçleşir. Birleşmiş Milletler Protokolü’ne göre bu ayırımın temel ölçütü, çocuğun sömürü amacıyla taşınıp taşınmadığıdır (UNODC, 2024). Ancak “sömürü” kavramı politik anlamda yüklü, tarihsel ve kültürel bağlama göre değişken bir kavramdır; dolayısıyla evrensel, standart bir tanımın yapılması oldukça zordur. Özellikle göç bağlamında, çocukların taşınmasındaki ekonomik motivasyonlar ile aile birleşimi arasındaki sınır giderek belirsizleşmektedir (IOM, 2017).

Örneğin, çocukların özel bakım ailelerine verilmesi sürecini ele alalım. Bu uygulama, yasal yollarla veya gayriresmî biçimde gerçekleşebilir ve kimi durumlarda çocuklar için son derece olumsuz sonuçlar doğurabilir. Ancak bu durum her zaman çocuklara zarar vermez; hatta bazı durumlarda çocuğun refahını ve yaşam olanaklarını artırabilir. Bir çocuğun “sömürü amacıyla” taşınıp taşınmadığını belirlemek kolay değildir; çünkü çocukların ev içi ücretsiz emeğine dair beklentiler ülkeler ve kültürler arasında değişkenlik gösterir (Uluslararası Çalışma Örgütü ve Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu, 2020). Aynı şekilde, yetişkinlerin çocuklar üzerindeki otorite kullanımına ilişkin toplumsal normlar da farklılık arz eder. Bu durumda şu soru gündeme gelir: Bir çocuğun yaşadığı deneyim ne kadar kötü olmalıdır ki onu taşıyan kişiler “insan taciri” olarak tanımlansın?

Benzer biçimde, çocukların bağımsız olarak işgücüne katılımı da tartışmalıdır. Uluslararası insan hakları hukuku, asgari çalışma yaşına ulaşmış çocukların tarım ya da ev hizmeti gibi sektörlerde çalışmasını doğrudan yasaklamaz. Bu sektörlerdeki çocuk emeği, Uluslararası Çalışma Örgütü’nün (ILO) tanımladığı biçimiyle “tehlikeli” veya “çocuk işçiliğinin en kötü biçimleri”nden biri olabilir; ancak her durumda bu nitelikleri taşımayabilir. ILO’nun da kabul ettiği üzere, çocuk emeğinin hangi noktada “en kötü biçim” haline geldiğini belirlemek oldukça güçtür (IOM, 2017; U.S. Department of Labor, 2018). Özellikle 2015 sonrasında, ILO’nun “tehlikeli işler” kategorisinin ülkeler tarafından farklı yorumlanması ve uygulanmasındaki tutarsızlıklar, bu belirsizliği daha da artırmıştır (U.S. Department of Labor, 2018).

Çocuk emeği ilişkileri ve çalışma koşulları bir süreklilik üzerinde değişkenlik gösterir. En olumsuz uçta dahi, işin ne ölçüde tehlikeli, ağır, aşağılayıcı, sömürücü veya düşük ücretli olduğu farklılık gösterebilir. Bu bağlamda, bir çocuk göçmenin ticaret mağduru sayılabilmesi için çalışma koşullarının ne derece sömürücü olması gerektiği sorusu ortaya çıkar (IOM, 2017). Göç yolculuğu sırasında çocukların maruz kaldığı istismarın boyutları, ticaret tanımının sadece varış noktasındaki çalışma koşullarıyla değil, yolculuk boyunca yaşanan sömürü ile de ilgilenmesi gerektiğini göstermektedir (UNODC, 2024).

Odak noktası çocuk fuhuşunun ötesine taşındığında, çocuk ticareti ile diğer çocuk göçü biçimleri arasındaki sınır belirsiz ve tartışmalı hâle gelir. Bu ayrımı yapabilmek, bir dizi ahlaki ve normatif yargıyı gerektirir. Örneğin, ebeveynleri tarafından “disiplin kamplarına” gönderilen çocukları düşünelim. Bu kamplarda çocuklar hapsedilmekte, arkadaşlarından ayrılmakta, zorlayıcı fiziksel çalışma rejimlerine maruz kalmakta ve kimi zaman istismar olarak nitelendirilebilecek cezalar görmektedir. Bu kamplar kâr amacıyla işletilmektedir; dolayısıyla

çocukların sömürü amacıyla taşındığı iddia edilebilir. Peki bu çocuklar, insan ticareti mağduru olarak değerlendirilmeli midir? (Uluslararası Çalışma Örgütü ve Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu, 2021; Dışişleri Bakanlığı 2025)

Çocuk Ticaretinin Yaygın Nedenleri

Çocuğun emeğinin sömürülmesi

Çocuklar; tarlalarda, madenlerde, evlerde veya iş makineleri kullanmak gibi tehlikeli koşullarda çalıştırılmak için kaçırılabilir. Genellikle hedef ülkelerde izole tutulurlar ve kötü çalışma ve yaşam koşullarını yetkililere bildirmekten korkarlar. Bazı durumlarda, çocuklar zorla çalıştırılmak üzere kaçırlır. Aileler, genellikle, çocuğun kazancından “giderler” veya “faizler” düşülecek şekilde yapılandırılan bir avans ödemesi alır. Çocuğu “geri satın alma” neredeyse imkânsızdır. Uluslararası Çalışma Örgütü, çocuk işçilerin çoğunluğunun kız çocukları olduğunu tahmin etmektedir.¹⁴ Ebeveynler ve çocuklar genellikle eğitim veya iyi iş koşulları vaatleriyle cezbedilir. Çocuk ticaretine maruz kaldıklarında, kendilerini kimlik belgeleri ellerinden alınmış halde ve herhangi bir destek ağından yoksun biçimde bulabilirler. Güvenlik, yiyecek ve barınma için sömürücülerine bağımlıdırlar ve zorlu çalışma ve yaşam koşullarına maruz kalmaktadır. Afrika’da, örneğin bir çocuğun ebeveynleri bakım sağlayamadığında, çocukları geleneksel olarak ailenin bir parçası olarak yetiştiren akrabaların yanına yerleştirme konusunda bir gelenek vardır. Son zamanlarda akrabaların çocuğu ev hizmetçisi olarak sömürmesi veya çocuğu başka birinin evinde çalıştırması veya başka işler için satmasının yaygınlaştığı görülmektedir.¹⁵ Bir zamanlar çocuğun yüksek yararı için çocuğa bakım sağlamanın bir yolu olan bu uygulama, birçok durumda çocuk ticareti haline gelmiştir.

Cinsel sömürü

Özellikle kız çocukları, genelevlerde, masaj salonlarında, yetişkinlere özel kulüplerde çalışmak için veya pornografik materyaller üretmek için kaçırlır. Kesin olarak belirlemek zor olsa da 2000 yılı için Uluslararası Çalışma Örgütü küresel çocuk işçi rakamları, 1,8 milyon çocuğun ticari seks endüstrisinde sömürüldüğünü, insan tacirleri ve “müşteriler” tarafından fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet ve istismara maruz bırakıldığının altını çizmektedir.¹⁶ 18 yaşın altındaki çocukların seks işçisi olarak çalıştırılması çocuk işçiliğinin en kötü biçimidir ve genellikle “ticari cinsel sömürü” olarak anılır. 182 Sayılı Uluslararası Çalışma Örgütü Sözleşmesi uyarınca yasaklanmalı ve ortadan kaldırılmalıdır. Söz konusu çocuklar genellikle uzun çalışma saatleri ve düşük ücretler dahil olmak üzere ciddi sömürü ve sağlıklarına yönelik ciddi risklerle karşı karşıyadır. İşverenleri tarafından istekleri dışında tutulabilirler ve ülkeye

sahte belgelerle girdikleri, bu nedenle polisle başlarının derde girecekleri gibi tehditlerle daha da fazla istismar edebilirler. Genellikle uyuşturucuyla tanıştırılırlar ve bu nedenle bağımlı hale geldikleri maddeleri elde etmek için çalışmaya devam etmek zorunda kalırlar. Bunun yanında şiddet, kaçmak isteyenler için caydırıcı olarak sıklıkla kullanılır. İstatistikler ticari cinsel sömürü mağdurlarının genellikle kız çocukları olduğunu gösterse de erkek çocukları da bundan etkilenmektedir.

Silahlı Çatışma Ortamlarında Kullanılma

Dünyanın hemen her bölgesinde devam eden veya yakın geçmişteki silahlı çatışmalarda çocuk askerlerin kullanıldığı tahmin edilmektedir. Bazı çocuklar yoksulluk veya istismar nedeniyle silahlı güçlere katılmakta, bazıları ise zorla askere alınmakta veya kaçırılmaktadır. Çatışmalarda çocukların rolleri farklıdır. Haberci, hamal, aşçı, cinsel hizmet sağlayan “eş” veya “savaşçı” olarak kullanılırlar. Çocuklar; yoksullarsa, ailelerinden ayrılırsa, evlerinden edilmişlerse, savaş bölgesinde yaşıyorlarsa, eğitime erişimleri sınırlıysa bu bağlamda sömürülmeye karşı en savunmasız durumdadırlar.¹⁸

Evlilik

Kız çocukları çeşitli nedenlerle gelin olarak satılmaktadır. Yoksulluk akut olduğunda, bir kız çocuğu ailesi için ekonomik bir yük olarak kabul edilebilir ve zengin bir erkekle evlendirilmesi bir aile için hayatta kalma stratejisi olarak görülebilmektedir.¹⁹

Yasadışı evlat edinme

Evlat edinme talebindeki artış, bebeklerin ve küçük çocukların yasa dışı ticaretini teşvik etmektedir. Bazen gelişmekte olan ülkelerdeki anneler bebeklerini veya küçük çocuklarını daha çok gelişmiş ülkelerdeki “müşterilere” satmaktadırlar. Bu bağlamda belli durumlarda bebeklerin alındığı ve annelere bebeğin ölü doğduğu söylendiği de bilinen bir uygulamadır.²⁰

Dilencilik

Çocuklar, dilenerek veya sokakta çalıştırılarak başkaları için para kazanmak üzere işe alınabilir ve kaçırılabilir. Bazı durumlarda, çocuk dilenciler, kendilerini tutsak edenler tarafından sempati yaratmak/daha çok gelir getirmek için sakat bırakılabilmektedirler. Genellikle bir yetişkin gözetmen ile gruplar halinde çalıştırılırlar. Bu çocuklar, genellikle yankesicilik gibi suç faaliyetleri için de kullanılır, çünkü harcanabilir oldukları düşünülür ve yakalanırlarsa yerlerine başka çocuklar getirilebilir.

Organlar

Organ kaçakçılığı özellikle Palermo Protokolüne dahil edilmiştir. Bu korkunç uygulamanın izlenmesi veya tespit edilmesi neredeyse imkânsız olsa da yine de varlığı bilinmektedir.

4. Çocukları Savunmasızlaştıran Risk Faktörleri

Çocuk ticareti, yetişkinlerin iktidar ve kontrol mekanizmalarını kötüye kullanması yoluyla çocukların ekonomik ve/veya cinsel sömürü amacıyla alınıp satılması, transfer edilmesi ve istismar edilmesi sürecini ifade eden, çocuk haklarının ağır ihlallerini kapsayan karmaşık bir insan hakları sorunudur (Uslu Ak, 2022). Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 35. maddesi ve Palermo Protokolü çerçevesinde tanımlanan bu fenomen, salt bireysel bir mağduriyetten ziyade, yapısal eşitsizlikler ve sistemik kırılganlıklar aracılığıyla üretilen toplumsal bir sorun olarak ele alınmayı gerektirir (Avrupa Konseyi, 2022).

Çocuk ticareti, doğumdan 18 yaşına kadar hem kız hem erkek çocukları etkilemekle birlikte, mağduriyetin spesifik formlarında belirgin demografik farklılaşmalar gözlenmektedir. UNODC'nin 2024 Küresel İnsan Ticareti Raporu'na göre, insan ticareti mağdurlarının yüzde 30'unu çocuklar oluşturmakta olup, bu oranın yüzde 23'ünü kız çocukları, yüzde 7'sini erkek çocukları temsil etmektedir (UNODC, 2024). İnsan tacirleri, kontrol mekanizmalarını kolaylaştırdığı için en savunmasız demografik grupları hedeflemekte, bu seçim hem ekonomik hem de psikososyal faktörlerle belirlenmektedir. Örneğin, yasa dışı evlat edinme amaçlı ticarete bebekler ve okul öncesi dönem çocukları; zorla evlendirme amaçlı ticarete ergenliğe yeni girmiş kız çocukları; vücut parçaları, organize dilencilik veya işçilik için ticareti yapılan çocuklar ise yaş ve cinsiyet açısından daha heterojen bir profil sergilemekle birlikte, toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle kız çocuklarının ev içi hizmetçilik, erkek çocuklarının ise sanayi işçiliği, inşaat ve tarım sektöründe istismarına yönelik belirgin eğilimler bulunmaktadır (Toney-Butler, Ladd ve Mittel, 2023; Avrupa Konseyi, 2022). Özellikle cinsel sömürü amaçlı çocuk ticaretinde, kız çocukları küresel ölçekte aşırı savunmasızlık riski altındadır ve bu durum toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yapısal bir yansımasıdır (Uğurlu, 2022).

4.1. Yaş Dinamikleri ve Gelişimsel Kırılganlıklar

Yaş faktörü, çocukların ticarete maruz kalma riskini belirlemede kritik bir değişkendir. Özellikle 12-16 yaş aralığındaki kız çocukları, hem fiziksel gelişimlerini tamamlamaya yakın olmaları hem de psikososyal olarak yetişkin kontrolüne karşı direnç geliştirme çabası içinde olmaları nedeniyle en yüksek

risk grubunu oluşturmaktadır (Farrell ve De Vries, 2019). Dünya genelinde, ticari seks işçilerinin yüzde 20'sinin 12-18 yaş aralığındaki kız çocuklarından oluştuğu ve bu bireylerin yüzde 35'inin ilk istismar deneyimini 11 yaş öncesinde yaşadığını ortaya koyan farklı ülkelerde yapılmış çalışmalar vardır (Hoot, Tadesse ve Abdella, 2006; Uslu Ak, 2022; CTDC, 2025). Bu yaş grubu, gelişimsel olarak henüz soyut düşünme becerilerini tam anlamıyla kazanmamış, gelele ilgili riskleri kavramsallaştırma yeteneği sınırlı ve başkalarının manipülatif niyetlerini deşifre etmede yetersiz kalmaktadır (Uslu Ak, 2022). Laczko ve Gramegna (2003), bu durumun “gelişimsel savunmasızlık” kavramıyla açıklanabileceğini ve insan tacirlerinin özellikle bu bilişsel kırılganlıkları istismar ettiğini vurgulamaktadır (Aktaran: Farrell ve De Vries, 2019).

Çocukların henüz tamamlanmamış bilişsel, duygusal ve fiziksel gelişimleri, savunmasızlıklarını derinleştiren temel unsurlardır. Ergenlik öncesi ve ergenlik dönemindeki çocuklar, mevcut eylemlerin uzun vadeli olumsuz sonuçlarını kavramsallaştırma becerisinden yoksundur ve başkalarının manipülatif niyetlerini deşifre etmede yetersiz kalmaktadır. Roe- Schwarz ve arkadaşları (2016), Browne-James, Litam ve McRae, (2021) ve Gerassi ve arkadaşları (2023) gibi araştırmacılar 12-14 yaş grubundaki çocukların “psikolojik sahiplenme” (psychological ownership) taktiklerine karşı direnç gösteremediğini ve bu durumun tacirler tarafından sistematik olarak istismar edildiğini belgelemektedir. Ayrıca, zihinsel veya fiziksel engelli çocuklar, toplumsal damgalama ve bakım kaynaklarının yetersizliği nedeniyle dört kat daha fazla ticarete maruz kalma riski altındadır (Browne-James, vd., 2021). Bu durum, engelli çocuk haklarının korunmasında uluslararası sistemlerin yetersiz kaldığını göstermektedir.

4.2. Yoksulluk ve Ekonomik Kırılganlık

Yoksulluk, çocuk ticareti riskini doğrudan ve dolaylı yollarla katlayan temel yapısal faktördür. Dünya Bankası (Word Bank) (2020) verilerine göre, COVID-19 pandemisi öncesinde küresel ölçekte 356 milyon çocuk aşırı yoksulluk içinde yaşamaktayken, bu sayının 2022 itibarıyla 382 milyona yükseldiği raporlanmıştır. Maddi yoksulluğun sömürüye yansımalarının en belirgin sonucu, çocukların ekonomik kaynak arayışı içinde tehlikeli işlere yönlendirilmesidir. İnsan tacirleri, “avlanma” faaliyetlerini refah düzeyi yüksek bölgelerden ziyade, gelişmekte olan ülkelerin gecekondu yerleşimlerinde, kırsal alanlarda ve marjinalleşmiş topluluklarda yoğunlaştırmaktadır (Zimmerman ve Kiss, 2017; Uslu Ak, 2022). ILO'nun 2017 Küresel Çocuk İşçiliği Raporu'na göre, yoksulluk nedeniyle ailelerin yüzde 68'i çocuklarını ekonomik fayda sağlaması amacıyla riskli ortamlara göndermektedir. Özellikle Güney Asya ve Sahra Altı Afrika'da, aşırı yoksulluk içindeki aileler, yurtdışında “iyi istihdam

vaadi” ile çocuklarını herhangi bir güvence olmadan göndermekte ve bu durum önemli ölçüde ticarete maruz kalma riskini artırmaktadır (ILO, 2017). Türkiye bağlamında, Suriye’deki çatışma sonrası göç dalgası içindeki yoksul ailelerin çocuklarının tarım ve tekstil sektöründe tehlikeli işçilik koşullarına ve ticari sömürüye maruz kalma riski iki katına çıkmıştır (Karanfiloğlu, 2019).

4.3. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Patriyarkal Yapılar

Kadınlar ve kız çocuklarının maruz kaldığı yasal ve toplumsal eşitsizlik, çocuk ticareti için verimli bir üreme alanı oluşturmaktadır. Geleneksel patriyarkal yapılarda kız çocuklarının nesneleştirilmesi ve meta olarak görülmesi, onların alınıp satılabilir bir “mal” olarak algılanmasına yol açmaktadır (Dryjanska, 2017; Farida ve Amalia, 2025). UNICEF’in 2025 raporuna göre, dünya genelinde 650 milyon kadın ve kız çocuğu 18 yaşından önce evlendirilmekte olup, bu evliliklerin yaklaşık yüzde 30’unun dolaylı veya doğrudan ticari nitelik taşıdığı belirtilmektedir (UNICEF, 2025). Eğitime erişimdeki cinsiyet ayrımcılığı bu süreci güçlendirmektedir; dünya genelinde okul çağındaki 121 milyon çocuğun eğitime erişiminin olmamasının yüzde 53’ünü kız çocukları oluşturmaktadır (UNDOC, 2024). Eğitimden mahrum bırakılan kız çocukları, ev içi bakım yükümlülükleri ve erken evlilik baskısı altında, aile içi şiddet ve sömürüden kaçış yolu olarak insan tacirlerinin “özgürlük ve istihdam vaatlerine” karşı aşırı savunmasız hale gelmektedir. Coleman (2023) çalışmasında bu durumun “kaçış odaklı göç” (escape migration) olarak kavramsallaştırılabileceğini ve adolesan kızların özellikle bu yöntemle hedef alındığını ortaya koymaktadır.

4.4. Eğitimde Fırsat Eşitsizliği ve Düşük Akademik Başarı

Okula devam etmeyen çocuklar, çocuk tacirleri için yüksek potansiyelli hedef kitlesi oluşturmaktadır. Birleşmiş Milletlerin (UN) 2023 verilerine göre, okul çağındaki 121 milyon çocuğun eğitimden mahrum kalmasının temel nedenleri arasında yoksulluk, cinsiyet ayrımcılığı, engellilik ve zorunlu iç göç bulunmaktadır. Okul, çocuk ticaretiyle mücadelede kritik koruyucu faktörlerden biridir çünkü hem çocukları sokaklardan uzak tutan alternatif bir ortam sağlamak hem de geleceğe yönelik bilinçli karar alma becerilerini geliştirmektedir. Eğitimsiz çocukların ekonomik fırsatları sınırlı olduğundan, çocuk tacirlerinin “daha iyi yaşam ve gelir vaatlerine” karşı dirençleri düşük kalmaktadır. Okul kaydının düşük olduğu bölgelerde, çocuk ticareti vakalarının üç kat daha fazla olduğu IOM tarafından belgelenmiştir (IOM, 2017). Özellikle kırsal alanlarda, okula ulaşım maliyetleri ve okul ücretleri, ailelerin çocuklarını tarım işçiliği gibi riskli alanlara yönlendirmesine neden olmakta, bu da çocuk ticareti için bir geçiş koridoru oluşturmaktadır (Uslu Ak, 2022).

4.5. Bakım Veren Eksikliği ve Kurumsal Kırılğanlıklar

Ebeveyn veya düzenli bakım verenin yokluğu, çocukları ticarete karşı son derece savunmasız hale getiren belirleyici bir faktördür. Ebeveynler, çocuklar için temel bir güvenlik ağı ve risk filtresi işlevi görmektedir. Ebeveyn korumasından yoksun veya kurum bakımına alınan çocuklar, özellikle deplacement (yerinden edilme) durumlarında, insan tacirlerinin primer hedef kitlesini oluşturmaktadır. Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) 2016 değerlendirmesi, kurum bakımında büyüyen çocukların ev hizmetlerinde, cinsel sömürüde, ticari tarımda veya sokak ekonomisinde çalışma olasılığının, aile ortamında büyüyen çocuklara göre 5.7 kat daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır (ILO, 2017). Bu çocuklar genellikle toplumsal fırsatlardan yoksun olmakta, psikososyal destek mekanizmalarına erişememekte ve bu nedenle risk altında olmaktadır. Greenbaum ve arkadaşları (2018), kurum sistemlerindeki kaynak yetersizliğinin ve personel devir hızının, çocukların korunmasını zayıflattığını ve tacizcilerin kurum içinde dahi etkili olabildiğini vurgulamaktadır.

4.6. Yasal Kimliksizlik ve Doğum Kaydının Yapılmaması

Doğum kaydı ve yasal kimlik olmaması, çocukların görünmezliğini artıran ve ticarete maruz kalma riskini katlayan kritik bir faktördür. UNICEF ve WHO'nun ortak 2020 raporuna göre, dünya genelinde 237 milyon çocuğun beş yaşına kadar doğum kaydı bulunmamaktadır ve bu çocukların yüzde 60'ı Sahra Altı Afrika'da yaşamaktadır (UN, 2023). Kimlik kaydının olmaması, insan tacirlerinin çocukları kolayca saklamasına, sınır ötesi transferlerde izlerini kaybettirmesine ve yasal sorumluluktan kaçınmasına olanak tanımaktadır. Ayrıca, doğum belgesi olmadan çocuğun yaşının doğrulanamaması, çocuk tacirlerinin "reşit olduğu" iddiasıyla cezai sorumluluktan kurtulmasına neden olmaktadır. Zimmerman ve Kiss (2017), kimliksiz çocukların geri gönderme (repatriation) süreçlerinde de büyük zorluklar yaşadığını, kaynak ülkelerin çocukları kabul etme konusunda isteksiz davrandığını ve bu durumun çocukların transit ülkelerde ikinci kez sömürüye maruz kalma riskini artırdığını belirtmektedir.

4.7. İnsani Felaketler, Silahlı Çatışmalar ve Zorunlu Göç

Silahlı çatışmalar ve insani krizler, çocuk ticareti riskini katlayan en önemli makro düzey faktörlerdir. UNHCR'nin 2018 Küresel Eğilimler Raporu'na göre, zorunlu göç sonucu 68.5 milyon kişinin yerinden edildiği ve bu nüfusun yüzde 52'sinin 18 yaş altı çocuklardan oluştuğu belirtilmektedir (UNHCR, 2018). Çatışma bölgelerinde çocuklar, silahlı gruplar tarafından kaçırılmakta, askeri amaçlarla kullanılmakta veya sömürü pazarlarına dahil edilmektedir. Save the Children'in 2025 raporu, Yemen, Suriye ve Güney Sudan gibi

çatışma bölgelerinde çocuk kaçırma olaylarının 2015 sonrası üç kat arttığını ve bu çocukların yüzde 40'ının cinsel sömürü veya zorla evlendirme amacıyla ticarete konu edildiğini ortaya koymaktadır (Save the Children, 2025). İnsani felaketler, devlet otoritesinin zayıflaması, sınır kontrollerinin gevşemesi ve hukuki korumaların askıya alınması yoluyla insan tacirlerinin operasyonel kapasitesini artırmaktadır. King (2016) ve Kumari (2024), gibi araştırmacılar çatışma sonrası dönemlerin “kaçakçılık penceresi” (trafficking window) olarak tanımlanabileceğini ve uluslararası müdahalelerin bu dönemlere odaklanması gerektiğini savunmaktadır.

5. Çocuk Ticaretinin Çocuk Üzerindeki Etkileri

Çocuk ticareti, çağımızın en ciddi insan hakları ihlallerinden biri olarak, çocuğun sağlıklı gelişim hakkını ve üretken bir yaşam sürdürme özgürlüğünü kökten ortadan kaldıran çok boyutlu bir suçtur. Bu eylem, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin (UNCRC) temel ilkelerine aykırı olarak, çocukları insanlık dışı muameleye tabi tutar ve gelişimsel olarak onarılamaz zararlara maruz bırakır. Çocuk mağdurlar, istismarcıları tarafından nesneleştirilerek ticari bir meta haline getirilir ve bu durum, Bronfenbrenner'in ekolojik sistemler teorisinde vurgulandığı üzere, çocuğun mikro-, mezo- ve makro-sistemlerindeki tüm gelişimsel süreçlerini bütünsel olarak tahrip eder (Rafferty, 2008). Özellikle insani gelişim perspektifinden bakıldığında, çocuk ticareti sadece bireysel bir travma vakası olmaktan öte, nesiller boyu sürecek toplumsal ve ekonomik dışlanma döngülerini başlatan yapısal bir sorundur. Çocuklar kaçırılma, alıkonma ve istismar döngüsünün her aşamasında fiziksel, psikolojik ve sosyal yönden şiddete maruz kalırken, temel korunma, sağlık ve eğitim haklarından sistematik olarak mahrum bırakılırlar (GAO, 2023). Özellikle ulusötesi bağlamda yabancı bir dile ve kültüre maruz kalan çocuklar, yardım arama kapasiteleri kritik şekilde kısıtlandığı için tacirlerin tehditlerine karşı aşırı derecede savunmasızdırlar. Bu tehditler arasında “düzensiz göçmen” statüsüne dayalı hapis cezaları, ailelerine yönelik şiddet vaatleri ve kaçma girişimlerinde ölümle sonuçlanan fiziksel cezalandırmalar yer almaktadır.

5.1. Fiziksel Etkiler

Çocuk istismarı üzerine yürütülen bilimsel araştırmalar, bu türden istismarın duygusal problemlerden saldırgan davranışlara, madde kullanımından intihar girişimlerine kadar geniş bir yelpazede fiziksel ve psikolojik sonuçlar doğurduğunu kesin olarak ortaya koymaktadır (Malinosky-Rummell ve Hansen, 1993; Glaser, 2000; Aktay, 2020; Duran ve Duran, 2021; Bhatia ve Gupta, 2024). Özellikle Uluslararası Göç Örgütü (IOM) verileri, çocuk ticaretine maruz kalanların %75'inin ciddi fiziksel yaralanmalar, kronik ağrılar

ve beslenme bozuklukları geliştirdiğini raporlamaktadır (IOM, 2025). Akut düzeyde, çocuklar kırık kemikler, iç kanamalar ve yumuşak doku travmaları gibi doğrudan fiziksel zararlar yaşarken, kronik olarak süregelen istismar baş ağrıları, gastrointestinal rahatsızlıklar ve immunolojik yetersizliklere yol açar. Seks işçiliğine zorlanan çocuklar özelinde, yetersiz beslenme, kilo kaybı ve yeme bozuklukları yaygın görülürken, uykusuzluk ve uyku düzensizlikleri de majör sağlık sorunları arasındadır (Saad, vd., 2016; Merrick, vd., 2017; de Vera, 2019; Fayaz, 2019; Mileva, Goshev ve Alexandrov, 2020; Moyo, 2020; Özbay, Asagidag ve Eker, 2024). Ayrıca, tacirler tarafından kontrol amacıyla zorla uyuşturucu bağımlılığına maruz bırakılan çocuklarda, adolesan beyin gelişimi üzerinde geri dönüşümsüz hasarlar oluşabilmektedir (Page, 2023). Nörobiyolojik açıdan bakıldığında, sürekli stres ve travma, hipotalamo-pitüiter-adrenal (HPA) aksini bozarak çocukların kortisol düzenlemesini kalıcı şekilde etkiler, bu da ileride kardiyovasküler hastalıklar ve otoimmün bozukluklar riskini artırır (Değnek, 2018).

Cinsel sağlık komplikasyonları, çocuk ticareti bağlamında en yıkıcı fiziksel sonuçlardan birini teşkil eder. Zorla cinsel ilişkiye maruz bırakılan çocuklar, insan immün yetmezlik virüsü (HIV), tüberküloz, pelvik inflamatuvar hastalık, vajinal fistül ve cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar (STI) açısından yüksek risk altındadır (Greenbaum, 2014; Norena-Herrera ve Rojas, Cruz-Jimenez, 2016; Greenbaum, 2018; Le, vd., 2018; Barlow, 2025). Özellikle Güneydoğu Asya ve Afrika’da, “bakirelik miti” gibi tehlikeli inanışlar nedeniyle kız çocuklarına yönelik talep artmakta ve bu da HIV/AIDS prevalansının adolesan kızlar arasında yükselmesine doğrudan katkı sağlamaktadır (Herlan, vd., 2025; Rushambwa ve Mugambiwa, 2025). Ayrıca, istenmeyen gebelikler ve güvensiz düşükler, çocukların üreme sağlığını tehdit eden acil tıbbi durumlar oluştururken, bazı vakalarda gebelik ve doğum komplikasyonları ölümle sonuçlanabilmektedir (Coverdale ve Roberts, 2025). Çocuk refahı sistemlerinin analizleri, tıbbi müdahaleye erişimdeki engellerin, özellikle uluslararası kaçak göçmen statüsündeki çocuklarda, bu sağlık sorunlarının şiddetini artırdığını göstermektedir (Moss, vd., 2025).

5.2. Psikososyal Etkiler

Çocuk ticaretinin psikososyal etkileri, basit travma sonrası stres bozukluğu (PTSD) ötesinde, karmaşık travma (complex trauma) olarak tanımlanan poliviktimitasyon sendromunu içerir (Sumlin, 2025; Contreras, vd., 2025). Ticari cinsel istismara maruz kalan çocuklar, işkence mağdurlarında görülen psikolojik belirti profiline benzer şekilde, disosiyatif bozukluklar, somatik belirtiler ve duygu düzenleme güçlükleri sergiler (Chambers, vd., 2024; Khan ve Raghavan, 2025). Wisconsin’de 143 çocuk ticareti mağduru üzerinde

Palines ve arkadaşları (2020) tarafından yapılan retrospektif bir çalışma, bu çocukların %78'inin majör depresif bozukluk, %65'inin generalize anksiyete bozukluğu ve %42'sinin dissosiyatif kimlik bozukluğu tanısı aldığını ortaya koymuştur. Bu oranlar, genel popülasyonun aynı yaş grubuna kıyasla 5-7 kat daha yüksektir ve travmanın şiddetiyle doğrudan korelasyon gösterir (Palines, vd., 2020).

Gelişimsel süreçler açısından bakıldığında, çocuk ticareti mağdurlarının sosyal ve bilişsel gelişimleri kritik şekilde sekteye uğrar (Wallace, Greenbaum ve Albright, 2022). Okul düzenlemelerinden ve aile destek sistemlerinden koparılan çocuklar, normal sosyalleşme fırsatlarından mahrum kalırken, sürekli gözetim ve izolasyon altında dış dünyayla temasları minimuma indirilir (Rafferty, 2013; Ali ve Muhammad, 2014; Romero, vd., 2021; Wallace, Greenbaum ve Albright, 2022). Bu durum, çocukların sosyal becerilerini, empati kapasitelerini ve gelecek planlama yetilerini geriletir. Ayrıca, tacizciler tarafından ihanete uğratılan çocuklarda güven duygusu temelden sarsılır ve bu da ilerideki ilişkilerdeki bağlanma stillerini güvensiz-kaçınan tipe yönlendirir. Utanç, suçluluk ve düşük özsaygı duyguları, çocukların toplumsal damgalanma korkusuyla profesyonel yardım aramalarını engeller ve intihar düşüncelerini tetikler (Scholte, Ghafoerkhan ve Verhaak, 2021; Bashir, 2023; Prada-Moreno, 2025). ABD Çocuk ve Aileler İdaresi (ACF) (2018) verilerine göre, nitelikli psikososyal destek almayan mağdurların %23'ü ergenlik döneminde en az bir kez intihar girişiminde bulunmaktadır (Gibbs, vd., 2018).

Öte yandan, çocuk ticaretinin sosyoekonomik etkileri de derinlemesine analiz edilmelidir. Eğitimden koparılan çocuklar, yetişkinlikte yasal istihdam piyasasına erişimde ciddi güçlükler yaşar ve bu da yoksulluk döngüsünün nesiller boyu sürmesine neden olur. GAO'nun 2023 raporu, özellikle erkek çocuklar ve işçilik ticareti mağdurlarının hizmetlere erişimde sistemik ayrımcılığa maruz kaldığını belirtmektedir. Bu gruplar, toplumsal cinsiyet normları nedeniyle "mağdur" statüsünden mahrum bırakılmakta ve suçluluk duygularıyla profesyonel destekten kaçınmaktadır. LGBTQ+ çocuklar, yerli halk kökenli çocuklar ve göçmen çocuklar ise diskriminasyonun birden fazla katmanıyla karşılaşarak hizmetlere erişimde en büyük engelleri yaşarlar (GAO, 2023). Bu durum, darwinist bir seçim gibi, en savunmasız grupların sistem tarafından görünmez kılınmasına yol açar.

6. Çocuk Ticareti, Çocuk Göçü ve Çocuk Hakları

Çocuk ticareti mağdurlarına yönelik koruma hizmetleri ve prosedürleri, uluslararası hukukun en karmaşık ve en yüksek düzeyde koordinasyon gerektiren alanlarından birini oluşturmaktadır. Palermo Protokolü, çocuk

mağdurların korunmasına ilişkin belirli yükümlülükler öngörmekte ve devletlerin çocukların koruma ve destek ihtiyaçlarını karşılayacak hukuki ve idari tedbirleri benimsemesini zorunlu kılmaktadır. Bu çerçevede devletler; mağdurların hukuki bilgiye erişimini, barınma, psikososyal destek, tıbbi ve psikolojik yardım, eğitim ve mesleki olanaklar ile tazminat taleplerine ilişkin mekanizmaları güvence altına almakla yükümlüdür. UNHCR'nin 2006 tarihli Çocuk Mağdurların Korunmasına İlişkin Rehberi, bu prosedürlerin uygulanmasına yönelik uluslararası standartları ortaya koymaktadır. Rehber, özellikle acil durumlarda, çatışmalarda ve yetkili makamların bulunmadığı doğal afetlerde UNHCR, ICRC, UNICEF ve diğer uluslararası kuruluşların rollerinin netleştirilmesi gerektiğinin altını çizmektedir. Her devletin, sınır ötesi çocuk ticareti vakalarında hızlı müdahaleyi kolaylaştırmak üzere ilgili makamlara yönlendirmeleri gerçekleştirecek bir irtibat görevlisi ataması tavsiye edilmektedir.

Güvenli geri dönüş, çocuk ticareti mağdurlarının korunmasında en kritik ve hassas aşamalardan birini teşkil etmektedir. BMÇHS Genel Yorum No. 6 (2005), refakatsiz ve ailelerinden ayrılmış çocukların geri gönderme süreçlerinde koruma risklerine maruz kalmamalarını sağlamak için pratik güvencelerin benimsenmesini gerekli kılmaktadır. Bu güvenceler arasında çocuğun karşılaşılabileceği riskler hakkında bilgilendirilmesi, acilen bir vasinin atanması ve çocuk ticareti mağdurları için öncelikli prosedürlerin uygulanması yer almaktadır. Palermo Protokolü, devletlere mağdurların menşe ülkelerine güvensiz biçimde geri gönderilmelerini önleme yükümlülüğü getirmekle birlikte, insani veya merhamet temelli geçici ya da kalıcı ikamet izinleri tanınmasına da imkân sağlamaktadır. Özellikle aile üyelerinin veya bakım sağlayıcıların ticaret eylemine karıştığı durumlarda, geri dönüş kararları “çocuğun yüksek yararı” ilkesi çerçevesinde ve Bir Yüksek Yarar Belirleme (BID) süreci işletilerek dikkatle değerlendirilmelidir. UNHCR'nin 2006 tarihli Rehberi, her bir çocuk ticareti vakasının BID süreci içerisinde özel önem gerektirdiğini ve aile üyelerinin ticaret eylemine olası dâhilinin titizlikle incelenmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Uluslararası koruma kararları, çocuk ticareti mağdurları tarafından yapılan iltica başvurularının değerlendirilmesinde kritik bir rol oynamaktadır. UNHCR, ticaret veya yeniden ticarete maruz kalma korkusunun 1951 Mülteci Sözleşmesi kapsamında mülteci statüsü için gerekçe oluşturabileceğini kabul etmektedir. Belirli sosyal gruplara mensup çocuklar (örneğin kız çocukları, sokak çocukları, silahlı grupların kontrolündeki bölgelerden gelen çocuklar), artan kırılganlıkları nedeniyle ticaret öncesinde ve sonrasında uluslararası korumadan yararlanabilmektedir. UNHCR'nin 2009 tarihli Çocuklara İlişkin İltica Talepleri Rehberi, değerlendirmelerin çocukların yaş ve olgunluk

düzeyine uygun biçimde yapılması ve şüphenin çocuk lehine yorumlanması gerektiğini belirtmektedir. Bu bağlamda, başvuruları reddedilen çocukların iltica talepleri, geri gönderme riskleri ve yeniden sömürü tehlikesi nedeniyle yeniden gözden geçirilmelidir. Amerika kıtasında ise Göç Konferansı—“Puebla Süreci” olarak bilinen bölgesel yapı—2007 yılında çocuk ticareti mağdurlarının geri gönderilmesine ilişkin özel koruma prosedürleri geliştirmiştir. Bu rehber, çocukların kimliklerinin korunması, yaşlarına uygun beslenme, acil tıbbi ve psikolojik bakım, eğitim ve rekreasyon imkânları ile görüşlerini ifade etme hakkını güvence altına alan ortak usulleri belirlemektedir.

Sonuç olarak, çocuk ticareti mağdurlarına yönelik koruma tedbirleri, güvenli geri dönüş süreçleri ve uluslararası koruma kararları, çok paydaşlı koordinasyon ve çocuğu merkeze alan bir yaklaşım gerektirmektedir. Devletler, UNHCR, IOM ve UNICEF ile işbirliği içinde ulusal yönlendirme mekanizmalarını güçlendirmeli ve acil durumlarda hızlı müdahale kapasitesini geliştirmelidir. Bununla birlikte, uygulamada kaynak yetersizlikleri, siyasi istikrarsızlık ve kurumsal kapasite eksiklikleri nedeniyle önemli zorluklar ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, uluslararası finansman mekanizmalarının güçlendirilmesi, teknik kapasitenin artırılması ve ulusal düzeyde çocuk koruma sistemlerinin bütünleştirilmesi, etkili müdahale için temel ön koşullar arasında yer almaktadır.

Sonuç

Küresel ölçekte çocuk ticareti, çağımızın en sistematik insan hakları ihlallerinden biri olarak milyonlarca çocuğun temel özgürlüklerini ve gelişimsel haklarını ortadan kaldıran yapısal bir sorun haline gelmiştir. Son verilere göre, özellikle çocuk işçiliğinin en ağır biçimlerine maruz kalan 5-17 yaş arası yaklaşık 24,9 milyon çocuk, başkalarının ekonomik çıkarları için bir yerden başka bir yere zorla nakledilmektedir. Bu durum, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin (UNCRC) 32. maddesinde açıkça yasaklanan ekonomik sömürünün ötesinde, çocukları tamamen eşyalaştıran ve ticarete konu edilen “meta” haline getiren bir insanlık suçudur. Uluslararası Ceza Mahkemesi’nin Roma Statüsü’nde de vurgulandığı üzere, bu eylem sistematik bir saldırı niteliği taşıdığından insanlığa karşı suç kategorisine girmektedir. Mağdur çocuklar, ev hizmetçiliği, sokak dilencilik, tarım ve madencilik sektörlerindeki ağır işler gibi yaygın biçimlerde çalıştırılmakta, ayrıca eğlence endüstrisinde, inşaat şantiyelerinde ve ticari işletmelerde yasadışı istihdamın merkezinde yer almaktadır. Daha da vahimi, bu çocuklar cinsel istismar endüstrisinde, pornografik içerik üretiminde, silahlı grupların çatışma bölgelerindeki askeri faaliyetlerinde ve diğer organize suç ağlarında aktif olarak kullanılmaya zorlanarak, fiziksel ve psikolojik bütünlükleri temelden ihlal edilmektedir. Bu çok katmanlı suçun mağdurları, sadece çalıştırılmakla kalmaz, aynı zamanda

tacirler tarafından tekrar tekrar satılabilen ve pazar değeri yüksek tutulmaya çalışılan ticari bir nesne konumuna indirgenir.

Cinsiyet temelli analiz, çocuk ticaretinin etkilerinin derinlemesine eşitsiz olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Kız çocukları, bu suçtan orantısız ve sistematik biçimde etkilenecek, özellikle ticari cinsel sömürü ve ev içi hizmet işçiliği için hedeflenmektedir. UNICEF verilerine göre, küresel çocuk ticareti vakalarının %79'u kız çocuklarına yönelik gerçekleşmekte ve bu gruptaki çocuklar, cinsel istismar ve zorla evlilik gibi çoklu travmalara maruz kalmaktadır. Toplumsal cinsiyet normlarının ve ataerkil yapıların güçlü olduğu toplumlarda, kız çocukları eğitimden sistematik olarak dışlandığı ve ekonomik değerleri düşük görüldüğü için özellikle savunmasız hale gelmektedir. Öte yandan, erkek çocukları da yine toplumsal cinsiyet beklentileri nedeniyle farklı sektörlerde istismara maruz kalmaktadır. Erkek çocuklarının tarım, madencilik ve inşaat gibi ağır sanayi sektörlerinde ucuz işgücü olarak kaçırıldığı aşık ar olup, silahlı çatışma bölgelerinde çocuk asker olarak kullanılmaya zorlanma riski de yüksektir. Yasal statüleri belirsiz veya yerel dili konuşamadıkları için ailelerinden ve toplumsal destek ağlarından tamamen izole edilen bu çocuklar, tacirlerin ve işverenlerin mutlak kontrolü altında, her türlü hak ihlaline karşı aşırı derecede savunmasız konuma düşmektedir. Çocuk ticaretine maruz kalan bu gruplar, diğer çocuk işçilere kıyasla fiziksel ve psikolojik istismara karşı çok daha yüksek risk altında olup, uzun çalışma saatleri, tehlikeli ve zehirli kimyasallara maruz kalma, sistematik korkutma ve yıldırma, şiddetle cezalandırma ve cinsel istismar gibi ağır koşullar altında çalışmaya zorlanmaktadır. Bu çocukların herhangi bir talebi reddetmesi, itaatsizlik göstermesi, protesto etmesi veya kaçma girişiminde bulunması, acımasız fiziksel cezalandırmalarla ve hatta infazla sonuçlanabilmektedir.

Çocuk ticareti mağdurlarının sosyo-demografik profili, bu suçun kök nedenlerini anlamak açısından kritik öneme sahiptir. Genellikle yoksul ailelerden gelen, asgari düzeyde eğitim almış veya hiç okula gitmemiş, mesleki becerileri olmayan ve yasal istihdam piyasasına erişimi kısıtlı çocuklar, en yüksek risk grubunu oluşturmaktadır. Bu bireysel risk faktörleri, cinsiyet, etnik köken ve ırksal ayrımcılık gibi yapısal eşitsizliklerle, silahlı çatışma, siyasi istikrarsızlık ve toplumsal çatışma kaynaklı güvensizlik ortamıyla birleştiğinde, çocuk ticareti ağlarının ortaya çıkması ve sürdürülmesi için ideal bir ekosistem yaratılmaktadır. Özellikle kırılgan devletlerde, zayıf yönetim yapıları, yolsuzluk ve hukukun üstünlüğünün olmaması, tacirlerin cezasızlık ortamında faaliyet göstermesine olanak tanımaktadır. Bu nedenle, altta yatan yapısal faktörler kapsamlı bir şekilde ele alınmadıkça, yalnızca semptomatik müdahalelere dayanan önleme stratejilerinin başarısı kaçınılmaz olarak sınırlı kalacaktır. Çocuk ticaretini sadece

bir güvenlik sorunu olarak değil, aynı zamanda derinlemesine bir kalkınma ve insan hakları krizi olarak kavramak, etkili müdahale için elzemdir.

Gerçek ve kalıcı bir etki yaratmak isteyen uluslararası toplum ve ülkeler, çocuk ticaretinin İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 4. maddesinde ifade edilen kölelik ve zorla çalıştırma yasağının açık bir ihlali olduğunu kesin olarak kabul etmeli ve bu suçun kök nedenlerine odaklanan politikaları acilen uygulamaya koymalıdır. Yukarıda detaylandırıldığı üzere, yaygın yoksulluk, ekonomik çaresizlik, gelir eşitsizliği, yasal istihdam fırsatlarının yokluğu, toplumsal cinsiyet temelli eşitsizlikler, sistematik ayrımcılık, eğitim ve farkındalık eksikliği ile küresel ölçekteki ucuz işgücü talebi, çocuk ticaretini besleyen ana itici güçlerdir. Özellikle ticari cinsel istismar endüstrisinin giderek büyümesi, talep yönünün güçlenmesi ve çevrimiçi platformlar aracılığıyla kolaylaşan organizasyon, bu suçun küreselleşmesini hızlandırmaktadır. Bu nedenle, çocuk ticaretine karşı etkili mücadele, sadece kanun uygulama ve güvenlik önlemleriyle sınırlanamaz; aynı zamanda yoksulluğun azaltılması, eğitime erişimin güvence altına alınması, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve uluslararası iş birliğinin güçlendirilmesini içeren kapsayıcı bir strateji gerektirir. Bu tür bütünsel politikalar, ancak insan güvenliği perspektifinden hareketle ve çocuk merkezli bir yaklaşımla sürdürülebilir etki yaratabilir.

Kaynakça

- ACE. (2019). *Report to Congress: The child welfare system response to sex trafficking of children*. U.S. Department of Health and Human Services, Administration for Children and Families.
- Aktay, M. (2020). İstismar ve ihmalin çocuk üzerindeki etkileri ve tedavisi. *Gelişim ve Psikoloji Dergisi*, 1(2), 169–184.
- Ali, S. R., & Muhammad, N. (2014). Child trafficking: Analysis of the leading familial determinants. *FWU Journal of Social Sciences*, 8(1).
- Alpes, M. J. (2017). *Brokering high-risk migration and illegality in West Africa: Abroad at any cost*. Routledge.
- Anderson, B., & O'Connell Davidson, J. (2006). The trouble with trafficking. In C. Van den Anker & J. Doomernik (Eds.), *Trafficking and women's rights*. Palgrave.
- Andrijasevic, R. (2007). Beautiful dead bodies: Gender, migration and representation in anti-trafficking campaigns. *Feminist Review*, 86(1), 24–44. <https://doi.org/10.1057/palgrave.fr.9400355>
- Andrijasevic, R., & Walters, W. (2010). The international organization for migration and the international government of borders. *Environment and Planning D: Society and Space*, 28(6), 977–999. <https://doi.org/10.1068/d1509>
- Avrupa Konseyi. (2022). *Çocuk ticareti ve çocukların korunması*. <https://humanistburo.org/dosyalar/humdosya/Cocuk-Ticareti-ve-Cocuklarin-Korunmasi.pdf>
- Barlow, R. (2025). *How technology aids human trafficking*. <https://montevallo.dspacedirect.org/entities/publication/e0f89deb-7e92-406b-98f7-953fa-c44eab> (Erişim Tarihi: 10.11.2025)
- Bashir, Z. H. (2023). *Towards an understanding of trust: The experiences of survivors of human trafficking* (Doctoral dissertation, University College London).
- Bhabha, J. (2015). *Child migration and human rights in a global age*. Princeton University Press.
- Bhatia, G., & Gupta, S. (2024). Drug use and road traffic injuries—Shots in the dark. *Indian Journal of Psychological Medicine*, 46(3), 264–267.
- Browne-James, L., Litam, S. D. A., & McRae, L. (2021). Child sex trafficking: Strategies for identification, counseling, and advocacy. *International Journal for the Advancement of Counselling*, 43(2), 113–125.
- Buettner, T. (2022). *Stocktaking of migration data* (KNOMAD Paper No. 42). <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099052308222433545/pdf/IDU-cc8cc26c-40bf-4e65-99d2-f232c61f1cc4.pdf>

- Carling, J., & Collins, F. (2018). Aspiration, desire and drivers of migration. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 44(6), 909–926. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2017.1384134>
- Castles, S., de Haas, H., & Miller, M. J. (2014). *The age of migration: International population movements in the modern world* (5th ed.). Guilford Press.
- Chambers, R., Gibson, M., Chaffin, S., Takagi, T., Nguyen, N., & Mears-Clark, T. (2024). Trauma-coerced attachment and complex PTSD: Informed care for survivors of human trafficking. *Journal of Human Trafficking*, 10(1), 41–50.
- Chuang, J. (2015). Exploitation creep and the unmaking of human trafficking law. *American Journal of International Law*, 109(3), 609–649. <https://doi.org/10.5305/amerjintlaw.108.4.0609>
- Coleman, S. (2023). *Adverse childhood/adolescent experiences and risk of recruitment into sex trafficking* (Doctoral dissertation, Walden University College of Health Sciences and Public Policy).
- Contreras, P. M., Wilson, N., Joseph, A., Valentine, S., Minahan, J., Reed-Barnes, S., ... & Herlihy, L. (2025). The roles of adult attachment and complex trauma in sex trafficking-related coercive bonding: Entry, entrapment, and the challenges of exiting. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*.
- Coverdale, J., & Roberts, L. W. (2025). Recognizing the value of teaching sexual history-taking. *Academic Medicine*, 100(4), 403–406.
- CTDC. (2025). *Age of victims: Children and adults*. <https://www.ctdatacollaborative.org/story/age-victims-children-and-adults-0#no-back>
- Davis, J. (2022). *Border crisis: CBP fights child exploitation*. U.S. Customs and Border Protection. <https://www.cbp.gov/frontline/border-crisis-cbp-fights-child-exploitation>
- de Haas, H. (2018). Migration and development: A theoretical perspective. *International Migration Review*, 44(1), 227–264. <https://doi.org/10.1111/j.1747-7379.2009.00804.x>
- de Vera, M. L. A. (2019). Long term effects of abuse and violence on children's behavior. *American Journal of Biomedical Science & Research*, 4, 347–353.
- Değnek, K. (2018). *Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Polikliniği'ne başvuran şiddet dışı travma olgularında posttravmatik stres bozukluğu ile major depresyon sıklığı ve bazı belirleyicileri* (Doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Derluyn, I., & Broekaert, E. (2005). On the way to a better future: Belgium as a transit country for refugee and migration children and adolescents from Central Africa. *Journal of Refugee Studies*, 18(3), 289–304. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2435.2005.00332.x>

- Dışişleri Bakanlığı. (2025). *Türkiye'nin insan ticaretiyle mücadelesi*. https://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-insan-ticaretiyle-mucadelesi-tr.mfa
- Dobson, M. E. (2009). Unpacking children in migration research. *Children's Geographies*, 7(3), 355–360. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14733280903024514>
- Donnelly, R. (2014). *Transit migration in Mexico: Domestic and international policy implications*. James A. Baker III Institute for Public Policy.
- Dryjanska, L. (2017). Objectification of trafficked women and the general public: An ontological humanization? *Papers on Social Representations*, 26(1), 8.1–8.17.
- Duran, R., & Duran, C. (2021). İstismarın çocuk üzerindeki psiko-sosyal etkileri ve çocuk istismarı ile madde kullanma ilişkisinin değerlendirilmesi. *Doğu Anadolu Sosyal Bilimlerde Eğilimler Dergisi*, 5(2), 39–53.
- Farida, H., & Amalia, F. F. (2025). Dehumanized & objectified women in Somali Mam and Ruth Marshall's *The Road of Lost Innocence*. *Lire Journal (Journal of Linguistics and Literature)*, 9(2), 264–279.
- Farrell, A., & De Vries, I. (2019). Measuring the nature and prevalence of human trafficking. In *The Palgrave international handbook of human trafficking* (pp. 147–162). Springer.
- Fayaz, I. (2019). Child abuse: Effects and preventive measures. *The International Journal of Indian Psychology*, 7(2), 871–884.
- Gallagher, A. T. (2010). *The international law of human trafficking*. Cambridge University Press.
- Gerassi, L. B., Cruys, C., Hendry, N., & del Carmen Rosales, M. (2023). How do providers assess young people for risk of sex trafficking? Observed indicators, follow-up, and assessment questions from a sample of social service providers. *Children and Youth Services Review*, 148, 106906. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2023.106906>
- Gibbs, D. A., Feinberg, R. K., Dolan, M., Latzman, N. E., Misra, S., & Domanico, R. (2018). *Report to Congress: The child welfare system response to sex trafficking of children*. U.S. Department of Health and Human Services, Administration for Children and Families. https://acf.gov/sites/default/files/documents/cb/report_congress_child_trafficking.pdf (Erişim Tarihi: 11.01.2025)
- Glaser, D. (2000). Child abuse and neglect and the brain—a review. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines*, 41(1), 97–116.
- Greenbaum, J. (2018). Child sex trafficking and commercial sexual exploitation. *Advances in Pediatrics*, 65(1), 55–70.
- Greenbaum, V. J. (2014). Commercial sexual exploitation and sex trafficking of children in the United States. *Current Problems in Pediatric and Adolescent Health Care*, 44(9), 245–269.

- Greenbaum, V. J., Yun, K., & Todres, J. (2018). Child trafficking: Issues for policy and practice. *Journal of Law, Medicine & Ethics*, 46(1), 159–163. <https://doi.org/10.1177/1073110518766029>
- Herlan, H., Elyta, E., Rahmaniah, S. E., & Al Qadrie, S. R. F. (2025). The impact of women trafficking. In *Proceedings of the 1st Joint International Conference on Social and Political Sciences: Challenges and Opportunities in the Future (JICSPS 2023)* (Vol. 884, p. 326). Springer Nature.
- Hoot, J., Tadesse, S., & Abdella, R. (2006). *Voices seldom heard*. *Journal of Children and Poverty*, 12(2), 129–139. <https://doi.org/10.1080/10796120600879558>
- Huijsmans, R. (2006). *Children, childhood and migration* (ISS Working Paper Series No. 427). <https://repub.eur.nl/pub/19186/wp427.pdf>
- International Labour Organization. (2017). *Global estimates of child labour: Results and trends, 2012–2016*. <https://www.ilo.org/publications/global-estimates-child-labour-results-and-trends-2012-2016>
- International Labour Organization. (2017). *Global estimates of child labour: Results and trends, 2012–2016*. Geneva, Switzerland: Author. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/documents/publication/wcms_575499.pdf (Not: Aynı rapor iki farklı URL ile verilmişti; APA’da aynı yıl ve kurum olduğundan tek kaynak olarak kullanılabilir.)
- International Organization for Migration. (2017). *Harrowing journeys: Children and youth on the move across the Mediterranean Sea, at risk of trafficking and exploitation*. <https://publications.iom.int/books/harrowing-journeys-children-and-youth-move-across-mediterranean-sea-risk-trafficking-and>
- International Organization for Migration. (2022). *World migration report 2022*. <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2022>
- International Organization for Migration. (2025). *Trafficking in children*. <https://emm.iom.int/handbooks/child-migration/trafficking-children> (Erişim Tarihi: 13.11.2025)
- Karanfiloğlu, M. (2019). Savaş, kadın, çocuk ve göç üzerine: Suriye örneği. *Muhakeme*, 2(1), 99–124.
- Khan, Z. K., & Raghavan, C. (2025). Self-concealment as a trauma response: Examining the mediating role of shame and dissociation in the link between PTSD symptoms and self-concealment among women who were sex-trafficked. *Journal of Human Trafficking*, 1–15.
- King, R. T. (2016). *Sovereignty under siege: Drug trafficking and state capacity in the Caribbean and Central America*. (Not: Yayınevi bilgisi verilmemişti; ekleyebilirsiniz APA’ya göre tamamlayabilirim.)
- Kumari, M. (2024). *Challenges undergone during family reintegration of child trafficking survivors* (Master’s thesis, Central Institute of Psychiatry, India).

- Laczko, F., & Gramegna, M. A. (2003). Developing better indicators of human trafficking. *The Brown Journal of World Affairs*, 10(1), 179–194.
- Le, P. D., Ryan, N., Rosenstock, Y., & Goldmann, E. (2018). Health issues associated with commercial sexual exploitation and sex trafficking of children in the United States: A systematic review. *Behavioral Medicine*, 44(3), 219–233.
- Limoncelli, S. A. (2009). The trouble with trafficking: Conceptualizing women's sexual labor and economic human rights. *Women's Studies International Forum*, 32(4), 261–269.
- MacLean, S. E., Edgar, N. E., Jormand, M., Ward, B., Yu, J., Sikora, L., & Hatcher, S. (2025). A multidisciplinary scoping review of interventions to support victims of human trafficking. *Journal of Human Trafficking*, 1–25. <https://doi.org/10.1080/23322705.2025.2534773>
- Madziva, R., Mahiya, I., & Nyoni, C. (2025). Childhood and children's migration in the era of COVID-19: A case study of Zimbabwean children/young people's migration to South Africa. *Children & Society*, 39(3), 670–685.
- Mainwaring, Ç., & Brigden, N. (2016). Beyond the border: Clandestine migration journeys. *Geopolitics*, 21(2), 243–262. <https://doi.org/10.1080/14650045.2016.1165575>
- Makuya, R. V. (2022). *Challenges of learners from child-headed families that affect their educational goals: A case study of three schools in Johannesburg East District, Gauteng Province, South Africa* (Doctoral dissertation, University of Venda). <https://univendspace.univen.ac.za/server/api/core/bitstreams/19caf912-100f-4986-b85a-d6f432cec7dd/content>
- Malinosky-Rummell, R., & Hansen, D. J. (1993). Long-term consequences of childhood physical abuse. *Psychological Bulletin*, 114(1), 68–79.
- Merrick, J., Greydanus, D. E., & Palusci, V. J. (2017). Child abuse and neglect in a historic perspective. *International Journal of Child & Adolescent Health*, 10(3).
- Mileva, B., Goshev, M., & Alexandrov, A. (2020). Crimes against children: Sexual violence. *Clinical Studies, Social Medicine and Health Care*, 4(2), 42–48.
- Mohan, S. S., Mountz, A., Romero, M., & Visan, A. (2023). How to research “irregular” migration: Approaches and perspectives from the field. In *Research handbook on irregular migration* (pp. 36–48). Edward Elgar Publishing.
- Moro, M. R., Benoit, L., Lebozec, M., Minassian, S., Rizzi, A., Radjack, R., & Bhugra, D. (2021). *Vulnerability, psychopathology and creativity of the children and adolescents of migrants*. Oxford University Press.

- Moss, T., Gusak, N., Vartanian, T., Roberts, K., & Taylor, P. (2025). Understanding domestic minor sex trafficking (DMST) and considerations for medical social workers and other healthcare professionals in emergency departments. *Health & Social Work, 50*(2), 149–152.
- Moyo, G. P. K. (2020). Children and adolescents' violence: The pattern and determinants beyond psychological theories. *American Journal of Pediatrics, 6*(2), 138–145.
- Muraszkiewicz, J. (2015). Child migration and human rights in a global age. *International Journal of Refugee Law, 27*(3), 515–519. <https://doi.org/10.1093/ijrl/cev040>
- Ni Laoire, C., Carpena-Méndez, F., & Tyrrell, N. (2010). *Childhood and migration in Europe: Portraits of mobility, identity and belonging in contemporary Ireland*. Ashgate.
- Norena-Herrera, C., Rojas, C. A., & Cruz-Jimenez, L. (2016). HIV prevalence in children and youth living on the street and subject to commercial sexual exploitation: A systematic review. *Cadernos de Saúde Pública, 32*, e00134315.
- O'Connell Davidson, J. (2011). Moving children? Child trafficking, child migration, and child rights. *Critical Social Policy, 31*(3), 454–477. <https://doi.org/10.1177/0261018311405014>
- Özbay, A., Asagidag, R., & Eker, E. (2024). The effects of the child physical abuse on the children's mental health. *Journal of Experimental and Clinical Medicine, 41*(1), 192–200.
- Page, S. D. O. (2023). Drug and human trafficking: A deadly pandemic threatening our children. *Journal of American Physicians and Surgeons, 28*(1).
- Palines, P. A., Rabbitt, A. L., Pan, A. Y., Nugent, M. L., & Ehrman, W. G. (2020). Comparing mental health disorders among sex-trafficked children and three groups of youth at high risk for trafficking: A dual retrospective cohort and scoping review. *Child Abuse & Neglect, 100*, 104196.
- Prada-Moreno, J. (2025). *Shame and the impact on human trafficking survivors* (Doctoral dissertation, Regent University).
- Rafferty, Y. (2008). The impact of trafficking on children: Psychological and social policy perspectives. *Child Development Perspectives, 2*(1), 13–18.
- Rafferty, Y. (2013). Child trafficking and commercial sexual exploitation: A review of promising prevention policies and programs. *American Journal of Orthopsychiatry, 83*(4), 559–575.
- Rahman, K. W. (2023). International migration and the religious schooling of children in the home country: Evidence from Bangladesh. *Journal of Population Economics, 36*(3), 1963–2005.

- Romero, D. E., Interiano-Shiverdecker, C. G., Castellon, N. E., & Strentzsch, J. (2021). A review of child sex trafficking instruments. *Journal of Child and Adolescent Counseling*, 7(1), 56–69.
- Rushambwa, R., & Mugambiwa, S. (2025). Bridging marginalities: Assessing the effects of HIV/AIDS prevention initiatives on rural Zimbabwean female sex workers. *Indonesian Journal of Social Research*, 7(1), 33–43.
- Saad, S., Hashish, R., Abdel-Karim, R. I., & Mohammed, G. F. (2016). Emotional, physical and sexual abuse and its psychological impact in children. *International Journal of Contemporary Pediatrics*, 3(3), 760–767.
- Save the Children. (2025). *Save the Children humanitarian plan 2025: Local action, global impact*. Children Rights Resource Center. <https://resourcecentre.savethechildren.net/document/save-the-children-humanitarian-plan-2025-local-action-global-impact>
- Scholte, W. F., Ghafoer Khan, R. S., & Verhaak, L. M. (2021). Identity and resilience in victims of trafficking for sexual exploitation. In *Fostering resilience before, during, and after experiences of trauma* (pp. 55–68). Routledge.
- Schwarz, C., Unruh, E., Cronin, K., Evans-Simpson, S., Britton, H., & Ramaswamy, M. (2016). Human trafficking identification and service provision in the medical and social service sectors. *Health and Human Rights*, 18(1), 181–192. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/27781009/>
- Shcherbatiuk, V., Kuras, D., & Sokur, Y. (2024). The problem of slavery and human trafficking: International law and scientific discourse. *Scientific Journal of the National Academy of Internal Affairs*, 1(29), 43–54.
- Sumlin, E. D., Nguyen, P. T., Coverdale, J., & Gordon, M. R. (2025). Adverse childhood experiences and human trafficking risk: A scoping review. *Journal of Child & Adolescent Trauma*, 1–11.
- Tedeschi, M. (2021). On the ethical dimension of irregular migrants' lives: Affect, becoming and information. *Dialogues in Human Geography*, 11(1), 44–63.
- The National Child Traumatic Stress Network. (2023). *About child sex trafficking*. <https://www.nctsn.org/what-child-trauma/traumatypes/sex-trafficking/about-child-sex-trafficking>
- Toney-Butler, T. J., Ladd, M., & Mittel, O. (2023). Human trafficking. *StatPearls*. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK430910/>
- U.S. Department of Labor. (2018). *2018 findings on the worst forms of child labor: Malawi*. https://www.dol.gov/sites/dolgov/files/ILAB/child_labor_reports/tda2018/malawi.pdf
- U.S. Government Accountability Office. (2023). *Child trafficking: Addressing challenges to public awareness and survivor support (Accessible version), Q&A report to Congressional requesters*. <https://www.gao.gov/assets/870/864511.pdf> (Erişim Tarihi: 12.11.2025)

- U.S. Immigration and Customs Enforcement. (2017). *Human trafficking vs human smuggling*. <https://www.ice.gov/sites/default/files/documents/Report/2017/CSReport-13-1.pdf>
- Uğurlu, Z. (2022). Toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin çocuğa yansması: Çocuk istismarı. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 160–174.
- Uluslararası Çalışma Örgütü & UNICEF. (2021). *Çocuk işçiliği: 2020 küresel tahminler, eğilimler ve önümüzdeki yol*. https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/@europe/@ro-geneva/@ilo-ankara/documents/publication/wcms_836901.pdf
- UNHCR. (2018). *Küresel eğilimler raporu*. <https://www.unhcr.org/tr/node/68>
- UNICEF. (2025). *UNICEF's action against child trafficking*. <https://www.unicef.org/media/172716/file/UNICEF%E2%80%99s%20Action%20against%20Child%20Trafficking.pdf>
- United Nations Office on Drugs and Crime. (2024). *Global report on trafficking in persons 2024*. https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/2024/GLOTIP2024_BOOK.pdf
- United Nations. (1989). *Convention on the Rights of the Child*. <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>
- United Nations. (2000). *Protocol to prevent, suppress and punish trafficking in persons, especially women and children*. <https://www.unodc.org/unodc/en/organized-crime/intro/UNTOC.html>
- United Nations. (2023). *Child trafficking and armed conflict*. Office of the Special Representative of the Secretary-General for Children and Armed Conflict. <https://childrenandarmedconflict.un.org/wp-content/uploads/2024/10/Child-trafficking-and-armed-conflict-2.pdf>
- UNODC. (2024). *Global report on trafficking in persons 2024 (United Nations publication, Sales No. E.24.XI.11)*. https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/2024/GLOTIP2024_BOOK.pdf (Not: Bu iki kayıt aynı rapor; APA'da tek kaynak olarak kullanılmalıdır.)
- UNODC. (2025). *Trafficking in persons*. United Nations Office on Drugs and Crime. <https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/glotip.html>
- Uslu Ak, B. (2022). Çocuk ticareti suçunu anlamak. *Uluslararası Suçlar ve Tarih*, 23, 93–115.
- Vathi, Z., Duci, V., & Dhembo, E. (2016). Homeland (dis) integrations: Educational experience, children and return migration to Albania. *International Migration*, 54(3), 159–172.
- Wallace, C., Greenbaum, J., & Albright, K. (2022). Global perspectives on the health and social impacts of child trafficking. *Pediatrics*, 150(4).
- World Bank. (2020). *Poverty and shared prosperity 2020: Reversals of fortune*. <https://www.worldbank.org/en/publication/poverty-and-shared-prosperity>

Zimmerman, C., & Kiss, L. (2017). Human trafficking and exploitation: A global health concern. *PLoS Medicine*, 14(11), e1002437. <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1002437>